

MAKTABDA SINFDAN TASHQARI MUSIQIY TO‘GARAKLAR TASHKIL ETISH. CHET EL DAVLATLARIDA MUSIQIY TA’LIM VA MUSIQA O‘QITISH METODIKASI

Qobiljonova Mavludaxon

Andijon davlat pedagogika instituti,

Ijtimoiy va amaliy fanlar fakulteti,

Musiqqa ta’lim yo’nalishi, 2–kurs talabasi

KIRISH

Bugungi globallashtirish davrida musiqiy tarbiya yosh avlodni har tomonlama barkamol etib voyaga yetkazishda muhim omil sifatida qaralmoqda. Maktabda o‘quv jarayonidan tashqari tashkil etiladigan musiqiy to‘garaklar nafaqat o‘quvchilarning musiqiy qobiliyatini rivojlantiradi, balki ularning estetik dunyoqarashi, ijodiy tafakkuri, madaniy saviyasini yuksaltirishga xizmat qiladi. Shuningdek, chet el davlatlarida shakllangan musiqiy ta’lim tizimi va metodikalarini o‘rganish mahalliy ta’lim jarayonini yanada takomillashtirishga imkon beradi.

I. Maktabda sinfdan tashqari musiqiy to‘garaklar tashkil etishning nazariy va amaliy asoslari

1. Musiqiy to‘garaklarning maqsadi

Maktabda musiqiy to‘garaklar o‘quvchilarni iqtidorini aniqlash, ularni qo‘shimcha musiqiy faoliyatga jalb etish va musiqaga qiziqishini yanada kuchaytirishni maqsad qiladi. Bu jarayonda o‘quvchi:

- musiqqa ijrochiligi (qo‘shiq aytish, cholg‘u chalish)
- ritm sezgisi
- estetik did
- sahna madaniyati
- ijodiy mustaqil ishlash ko‘nikmalarini rivojlantiradi.

2. To‘garak faoliyatining tashkil etish bosqichlari

a) Rejalashtirish

To‘garakning yillik va oylik rejalari tuziladi. Unda quyidagilar aks etadi:

- repertuar tanlash
- o‘quvchilar qobiliyatini aniqlash
- mashg‘ulotlarning maqsadi va vazifalari
- konsert va tadbirlarga tayyorgarlik

b) O‘quvchilarni saralash

Har bir o‘quvchining ovoz diapazoni, ritm sezgisi, qiziqishi va individual imkoniyatlari inobatga olinadi.

c) Mashg‘ulotlar shakli

- xor to‘garagi
- ansambl to‘garagi
- milliy cholg‘u to‘garagi
- vokal to‘garagi
- raqs va ritmika to‘garagi
- zamonaviy musiqa to‘garaklari (karaoke, estrada yo‘nalishlari)

3. Maktab musiqiy to‘garaklarida qo‘llaniladigan metodlar

Aqliy-faoliyat metodi

Musiqa asarini tahlil qilish, kompozitor haqida ma‘lumot berish, tinglangan asardan taassurot olish.

Amaliy ko‘nikma metodi

Qo‘shiq aytish, cholg‘u chalish, ritmik harakatlar bajarish.

Ijodiy metodlar

O‘quvchilarga kuy bastalash, matn yozish, o‘z ijodini namoyish etish imkonini berish.

Interfaol metodlar

- klaster
- aqliy hujum
- savol-javob
- ”Badiiy tafakkur” mashqlari
- vizual ta‘lim (video, audio namunalardan foydalanish)

II. Chet el davlatlarida musiqiy ta‘lim va musiqa o‘qitish metodikasi

Chet ellardagi musiqiy ta‘lim tizimi o‘zining yuqori ilmiy-nazariy bazasi hamda amaliyotga yo‘naltirilganligi bilan yurtimizdagi musiqiy ta‘limni takomillashtirishda katta ahamiyatga ega.

1. Yevropa davlatlarida musiqiy ta‘lim

a) Germaniya tajribasi

Germaniyada musiqiy ta‘lim maktabdan tortib maxsus musiqa akademiyalarigacha uzluksiz tarzda yo‘lga qo‘yilgan.

Asosiy metodlar:

- Karl Orff tizimi (o‘yin, ritm, raqs orqali musiqaga o‘rgatish)
- ansambl va orkestr mashg‘ulotlariga katta e‘tibor
- maktablarda maxsus musiqa xonalarining mavjudligi

b) Finlyandiya tajribasi

Finlyandiya — dunyoda eng samarali musiqiy ta‘limga ega davlatlardan biri. Ularning tizimi:

- har bir o‘quvchining individual ritmini inobatga oladi;

- musiqani boshqa fanlar bilan integratsiya qilishga asoslanadi;
- bolalarda musiqa orqali emotsional intellektni rivojlantiradi.

Metodika: Kodály, Orff, Suzuki metodlariga asoslangan.

2. Amerika Qo‘shma Shtatlarida musiqiy ta’lim

AQShda musiqiy ta’limning asosiy xususiyati — o‘quvchilarni mustaqillikka o‘rgatish, ijod qilishga undash.

Metodik yondashuvlar:

- Suzuki metodi: tinglab-o‘rganish, takrorlash, ona tilidek o‘zlashtirish usuli.
- Jazz pedagogikasi: improvizatsiya, ritmik erkinlik.
- Texnologiyadan foydalanish: musiqa yozish dasturlari, onlayn sintezatorlar.

To‘garaklar ko‘rinishi:

- orkestr
- band (yirik ansambl)
- choir (xor)
- musiqiy teatr studiyalari
- raqs va vokal studiyalari

3. Yaponiya va Janubiy Koreya ta’lim tizimida musiqa

a) Yaponiya

Yaponiya musiqa ta’limida milliy qadriyatlar va zamonaviy texnologiyalar uyg‘unligi muhim o‘rin tutadi. Har bir o‘quvchi kamida bir cholg‘uni chalishni o‘rganadi.

Metodlar:

- Suzuki metodi
- an’anaviy yapon cholg‘ularida (koto, taiko) ijrochilik
- musiqani intizom va tartib bilan bog‘lash

b) Janubiy Koreya

Koreyada musiqiy ta’lim juda rivojlangan bo‘lib, vokal san’ati (ayniqsa K-pop) katta ahamiyatga ega.

O‘qitish xususiyatlari:

- vokal texnikasiga e’tibor
- ritmika va raqs mashg‘ulotlari bilan integratsiya
- zamonaviy studiyalar bilan ta’limni uyg‘unlashtirish

III. Xorij tajribalarini O‘zbekiston maktablarida qo‘llash imkoniyatlari

1. Orff tizimini tatbiq etish: ritmik o‘yinlar, baraban, metallofon kabi cholg‘ular orqali o‘qitish.
2. Kodály tizimini joriy qilish: solfedjio, qo‘shiq kuylash, quloq eshituvini rivojlantirish.
3. Texnologiyalardan foydalanish: kompyuter dasturlari, karaoke, interfaol doskalar.
4. Bolalarning qobiliyatiga mos individual mashg‘ulotlar: har bir o‘quvchini alohida kuzatish.
5. Ijodiy loyihalar: mini-konsertlar, musiqiy kechalar, ansambl konkursleri.

XULOSA

Maktabda sinfdan tashqari musiqiy to‘garaklar o‘quvchilarning musiqiy salohiyatini ochish, ularni madaniy-ma’naviy jihatdan yetuk shaxs sifatida tarbiyalashda muhim o‘rin tutadi. Chet el tajribalarini o‘rganish esa mahalliy musiqiy ta’lim sifatini yanada oshirish, to‘garaklar faoliyatini boyitish va zamonaviy metodikalarni amaliyotga tatbiq etish imkonini beradi.

Bugungi kunda musiqiy to‘garaklar maktabning madaniy hayotini jonlantirib, o‘quvchilar ijodini qo‘llab-quvvatlaydigan asosiy maydon bo‘lib qolmoqda. Musiqa o‘qituvchilarining mahorati, ijodiy yondashuvi va xorijiy tajribani bilishi ushbu jarayonning samaradorligini oshiradi.